

OFFICE OF THE
TAX OMBUD

TLHAHLI YA DINGONGOREGO

*TŠA MORAROLLI WA
TŠA MOTŠHELO TŠEO O
SWANETŠEGO GO DI TSEBA*

Sekena go fihlelela Tlhahli ya Dingongorego go sedirišwa sa gago sa ditšithale

TaxOmbudSA

@TaxOmbudSA

@TaxOmbud

Office of the Tax Ombud

#TaxpayersRightsMatter

Moano wa rena

Re tiišetša botshephagi

Ponelopele

Go tiišetša go botega le boitshepho bja balefela motšhelo bja taolo ya motšhelo.

Nepo

Go ba kanale ya balefela motšhelo e kaone ya phethagalo, boitaolo, ya go se kgetholloe gape ya paale.

Boleng

Maikarabelo

Balefela motšhelo ba na le tokelo ya kgopodišo le tshephagalo bakeng sa diphetho le magato ao a tšeerwego.

Boikemelo

Ka go šomana le dingongorego tša balefela motšhelo, Morarolli wa tša Motšhelo o šoma ka boikemelo ka ntle ga SARS.

Paale

Morarolli wa tša Motšhelo o šoma ka paale ka dinako tšohle.

Phethagalo

Ofisi ya Morarolli wa Motšhelo e kgonthiša gore dingongorego ka moka tša molefela motšhelo di rarollwa ka potlako gape ka phethagalo.

Sephiri

Ofisi ya Morarolli wa Motšhelo e sepetša tsebišano le balefela motšhelo ka sephiri ntle le ge mohlomongwe go na le tumelelo ya molefela motšhelo.

Go se tšeye lehlakore

Morarolli wa tša Motšhelo o tla lekola dingongorego tša molefela motšhelo ka paale.

RE BO MANG?

KGOTHATŠA BOITSHEPHO BJA MOLEFELA MOTŠHELO

Ofisi ya Morarolli wa tša Motšhelo (OTO) e tlhomilwe ka I Oktobore 2013 go kaonafatša mokgwatšhomo wa taolo ya motšhelo wa Afrika Borwa. Pele ga fao, go be go se na kanale ya boikemelo ya ya balefela motšhelo bao ba šomilego ka thata le go felelwa ke tshepo ga latela mekgwa yeo e tlwaelegilego ya dingongorego go SARS gomme go be go swana fela ka gore ba be bas a hwetše thušo. Bjale ka kanale ya tokišo ya balefela motšhelo, re leka ka maatla go kgonthiša gore balefela motšhelo ba amogela tirelo ya profešenale le tshwaro e paale yeo ba swanetšego go e hwetša go tšwaka SARS le OTO.

NA DITIRELO TŠA RENA KE DIFE?

Tagafara ya Morarolli wa tša Motšhelo ke go lekola le go šomana le dingongorego dife goba dife ke molefela motšhelo ka ga tirelo, merero ya tshepetšo ya semolao goba taolo go tšwa go tirišo ya dipeelano tša Molao wa motšhelo ke SARS Go tlaleletša, ka kgopelo ya Tona goba ka motlhako wa Morarolli wa tša Motšhelo ka tumelelo ya Tona, re lekola melato efe goba efe ya mokgwatšhomo gape yeo e tšwelelagoo ya go nyalelana le tirelo goba kgopelo ya dipeelano tša Molao wa Taolo ya Motšhelo goba tshepetšo ya semolao goba dipeelo tša taolo ya Molao wa motšhelo.

KE KA LEBAKA LA ENG O KA DIRIŠA DITIRELO TŠA RENA?

- Ditirelo di fiwa ntle le tefelo bjale ka molefela motšhelo. Tirelo ye ga e lefelwe - ke mahala-la.
- Ga re kgetholle.
- Re na le phihlelelo ya mokgwatšhomo wa SARS wa motšhelo go tiišetša dintlha le tshedimošo ka boikemelo.

BOTHATA BJA MOKGWATŠHOMO: TŠEO O HLOKAGO GO DI TSEBA

Bothata bja mokgwatšhomo ke morero o itšeng wo o ka tšewago bjale ka selo seo se bakago ngongorego yeo e amago goba e tlo amago balefela motšhelo ba bantši go mokgwatšhomo wa motšhelo. Merero ya mokgwatšhomo e ka tšwelela ka lebaka la ka fao mekgwatšhomo e itšeng ya SARS e šomago ka gona, ka fao SARS e ngwalago le go phethagatša dipholisi tša yona, ditlwaelo goba ditshepetšo tša semolao, goba ka fao SARS e dirišago goba ka fao e sa hlokemedišego dipeelo tša molao.

NA RE KA ŠUPETŠA BJANG BOTHATA BJO KOTSI BJA MOKGWATŠHOMO LE MATHATA AO A TŠWELELAGO?

Ge go šupetšwa goba go lekolwa mathata a mmalwa ao balefela motšhelo ba itemogelago, OTO o lebelela mabaka ao a latelago:

- ditlamorago tša bothata go ditokelo tša molefela motšhelo;
- ditlamorago tše mpe tša bothat go SARS;
- bokotsi bja bothata; le
- palo ya balefela motšhelo bao ba amegilego .

Re fana ka keletšo ya semmušo ka go tlhaloša mabaka ao a lebišitšego go sephetho sa rena sa gore re šupetše bothata bjo bjale ka bothata bja mokgwatšhomo.

NA O KA TLHOMA NENG NGONGOREGO?

Pele balefela motšhelo ba ka leba go Morarolli wa tša Motšhelo, ba swanetše go kgonthiša gore ba dirišitše makgwatšhomo ka moka ya ka gare ya SARS ya tharollo ya ngongorego ntle le ge mohlomongwe go na le mabaka a kgapeletšo a go se dire bjalo.

Go romela ngongorego go SARS, molefela motšhelo o swanetše go ikgokaganya le Ofisi ya SARS ya Taolo ya Dingongorego (CMO) go **0860 121 216** goba ka eFiling. Ge eba o sa ntše o sa kgotsofale ka fao SARS e šomanego le ngongorego ya gago, goba fe eba CMO ya SARS ga se e phethagatše ngongorego ya fago ka morago ga matšatši a 21 a kgwebo go tloga ka letšatšikgwedi leo o e tlhomilego, o ka ikgokaganya le Ofisi ya Morarolli wa tša Motšhelo.

Ge eba ngongorego ya gago e wela ka fase ga tagafara ya rena, re tla e amogela, ra e nyakišiša gomme re fe ditshwayo tshwayo tša dikeletšo tša rena go SARS mabapi le ka fao ngongorego e ka rarollwago ka gona.

NA KE MABAKA AFE A KGAPELETŠO?

Molao wa Taolo ya Motšhelo o laetša dintlha tše di latelago tše Morarolli wa Motšhelo a ka di elelwago ge a lebelela ge eba mabaka a ka ba a “gapeletša”:

- Kgopelo e laetša bothata bja mekgwatsomo;
- go diriša mekgwa ka moka ya tharollo ya ngongorego go ka thatafaletša mokgopedi; goba
- go diriša mekgwa ka moka ya tharollo ya ngongorego go ka no se tšweletše dipuelo ka sebaka seo Morarolli wa tša Motšhelo a se beilego gore se se ka fihlelelw.

Morarolli wa tša Motšhelo o swanetše go tsebiša mongongoregi gore ke kgato efe yeo e tlogo go tšewa ge e ba e gona.

MORAROLLI WA TŠA MOTŠHELO A KA SE DI DIREGO

Morarolli wa tša Motšhelo a ka se lekole:

- Molao goba pholisi ya motšhelo;
- Pholisi ya SARS goba ditlwaelo tše di lego gona ka kakaretšo;
- Morero wa kganetšano le boipiletšo ka fase ga molao wa motšhelo, ntle le molato wa taolo wa go nyalelana le kganetšo le boipiletšo; le
- Morero wa motšhelo wo o lego kgorotsheko ya motšhelo goba sephetho seo se dirilwego ka kgorotsheko.

Potšišo ya Molefela

Morero wa ka wa motšhelo o šetše o le kgorotsheko eupša ke nyaka gore morarolli wa tšwa motšhelo a nthuše ka kgorotsheko ka ntwa ya ka kgatlhanong le SARS.

Karabo ya Morarolli wa tša Motšhelo:

Ka maswabi, Morarolli wa tša Motšhelo a ka se kgone go go thuša ka molato wo o šetšego o le kgorotsheko.

NA RE ŠOMA BJANG?

Re leka go rarolla dingongorego tša gago ka potlako.

Maitekelo a rena a tharollo ya obamelo a akaretša tše di latelago:

- Go akanya le go lekola obamelo ya gago go bona ge eba e wela ka fase ga tagafara ya rena gomme re breakanya kelo ya pele ya ngongorego ya gago.
- Ge eba ga e wele ka fase ga tagafara ya rena goba e tlhomilwe pele ga nako, lengwalo la poelo ya tekolo le tla romelwa go molefela motšhelo.
- Ge eba e wela ka fase ga tagafara gomme Morarolli wa tša Motšhelo o tloga a holofela gore SARS e šitetše molefela motšhelo go ya ka semolao, taolo goba ga se e fihlelele ditshephio tša yona tša tirelo, keletšo ya ka fao se se ka rarollwago e tla romelwa go SARS.
- SARS e tla fetola ka pego ya go tswalela ya ka fao ngongorego e rarollotšwego ka gona, yeo Morarolli wa tša Motšhelo a tlo akanyago le go romela lengwalo la phethagatšo go molefela motšhelo le laetša ka fao ngongorego e rarollotšwego ka gona.

Morarolli wa tša Motšhelo a ka laetša ka fao tekolo e ka dirwago. Se se ka akaretša keletšo ya gore ngongorego e rarollwe ka monamoledi goba poelanyo ge eba go a hlokega.

DIKELETŠO TŠA MORAROLLI WA TŠA MOTŠHELO GO SARS

Dikeletšo tša rena ga di tleme go SARS goba go molefela motšhelo. Le ge go le bjalo ge eba gao amogele dikeletšo tša rena, o lokologile go romela mabaka a gago a se go Morarolli wa tša Motšhelo mo matšatšing a 30 morago ga go amogela dikeletšo tša rena. Morarolli wa tša Motšhelo a ka akareša mabaka ao a filwego ka gare ga pego go Tona goba khomišinare ka fase ga karolo ya 19 ya Molao wa Taolo ya Motšhelo.

NA RE ITLAMA BJANG KA SEPHIRI?

Ofisi ya Morarolli wa tša Motšhelo e a gapeletšega go ya ka molao go šireletša sephira sa tshedimošo ya molefela motšhelo, gomme bašomi ba rena ka moka ba saena Boikano bja Sephiri.

Dinyakwa tša sephiri se di laeditšwe go Karolo ya 21(2) ya Molao wa Motšhelo. Morarolli wa tša Motšhelo le motho yo mongwe le yo mongwe yo a šomago legatong la Morarolli wa tša Motšhelo a se ribolle tshedimošo efe goba efe to SARS ge e ba e be e hweditšwe keg oba legatona la Morarolli wa tša Motšhelo, goba e beakantšwe go tšwa go tshedimošo yeo e hweditšwego keg oba legatong la Morarolli wa tša Motšhelo, ntle le tshedimošo yeo e nyakegago go dira mošomo wa gagwe ka fase ga Molao.

Molao o laetša gore SARS e swanetše go dumelela Morarolli wa tša Motšhelo go fihlelela tshedimošo yeo e nyalelanago le maatla le mešomo ya Morarolli wa tša Motšhelo.

NAOKA TLHOMA NGONGORENGO BJANG?

KGATO YA 1: HWETŠA FOMO YA NGONGOREGO

- Onlaene www.taxombud.gov.za
- Ka bowena go OTO ka Menlyn Corner, 2nd Floor, 87 Frikkie de Beer Street, Menlyn, Pretoria
- Ka mogala **0800 662 837**
- Imeile complaints@taxombud.gov.za

KGATO YA 2: TLATŠA FOMO KA BOTLALO

Tshedimošo yeo e latelago e swanetše go ba fomong ya ngongorego:

- Leina ka botlalo
- Nomoro ya boitšupo le nomoro ya paseporoto
- Nomoro ya tšhupetšo ya motšhelor
- Khamphani/Koporeite ya go tswalelwā/Trasete - leina la ngwadišo
- Khamphani/Koporeite ya go tswalelwā/Trasete - nomoro ya ngwadišo
- Dintlha tša kgokaganyo:
 - Nomoro ya gae ya mogala
 - Nomoro ya selefounu
 - Nomoro ya fekese
 - Nomoro ya mogala wa kgwebo
 - Aterese ya imeile
 - Aterese ya moago
 - Aterese ya poso
- Dintlha tša mongongoregi:
 - Mohuta wa motšhelo
 - Mohuta wa ngongorego
 - Sebaka sa ngwaga wa motšhelo
- Beakanya ditokumente tša dintlha tša maemo a ngongorego ya gago ka tatelano, go akaretša dinomoro ka moka tša dikheisi tše di nyalelanago le ngongorego go tšwa go SARS, gomme o tlhomele ditokumente ka moka tša thekgo.
- Kgonthiša go diriša nomoro tšhupetšo ya motšhelo ya maleba.
- Šupetša dipoelo tše o di lakatšago tša ngongorego ya gago.

Ge re šetše re amogetše fomo ya gago ya ngongorego, OTO e tla kheptšhara ngongorego gomme ya romela lengwalo la kamogelo.

KGATO YA 3: SAENA LE GO BEA TŠATŠIKGWEDI GO DIFOMO KA MOKA

Ge eba o diriša moemedi, o swanetše go romela dikhopi tša maatla a moemedi le dikhophi tša go tiisetšwa tša ID ya gago le ya moemedi wa gago.

O ka taonelouta **Fomo ya Maatla a Moemedi** go wepsaete ya OTO Ka fase ga **Dingongorego**.

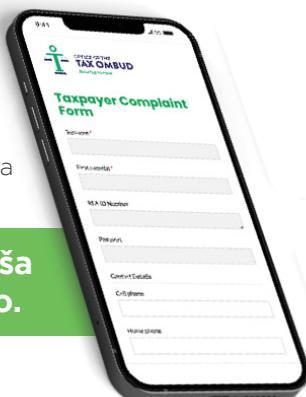
Gopola gore bobedi mongongoregi wa motshelo le moemedi wa molefela motshelo ba swanetše go saena difomo.

KA KGOPELO LEMOGA: Ge eba o fana ka bohlatse bja go se felele go thekga ngongorego ya gago, OTO e ka gapeletsegä go fediša morero wa kgopelo. Ka tlhatlolano, o ka fiwa sebaka se sengwe go fana ka bohlatse bjo bo hlokegago.

GO TLO DIREGA ENG MORAGO GA GE NGONGOREGO E TLHOMILWE?

- OTO o tla akanyetše molato gomme a lekola ge eba ngongorego e wela ka fase ga tagafara ya rena gape mongongoregi o dirišitše mekgwatshomo ka moka ya go ngongorega ya SARS. Ge eba mekgwatshomo ya SARS ga se e dirišwe pele, re tla lebelela ge eba wena bjale ka mongongoregi o file mabaka a go go gapeletša go dira bjalo, goba ge eba Morarolli wa tša motshelo o kgona go šupetša mabaka a kgapeletšo ya go se dire bjalo, goba ge eba Morarolli wa tša Motshelo a ka šupetša mabaka a kgapeletšo a gore o se diriše pele mekgwatshomo ya ngongorego ya ka SARS OTO gape o tla tiisetša ge eba dikgaoletšo dife goba dife di ka dirišwa le go lekola ge eba ngongorego ke a tiisetšo.
- Ge eba dingongorego di ka fase ga tagafara ya OTO (go ra gore go na le tirelo, ditshepetšo tša semolao goba go palelwa go tšwa ka SARS), OTO o tla eletša SARS ka fao maemo a a ka rarollwago. Le rena re tla go romela lengwalo la kamogelo go wena, molefela motshelo.
- Ge eba kheisi e gannwe, lengwalo la dipoepleo le tla romelwa go wena ka mabaka a kganano.

Kgonthiša gore o tlatša dikgoba ka moka tša gomme o tlhomela ditokumente tša thekgo.

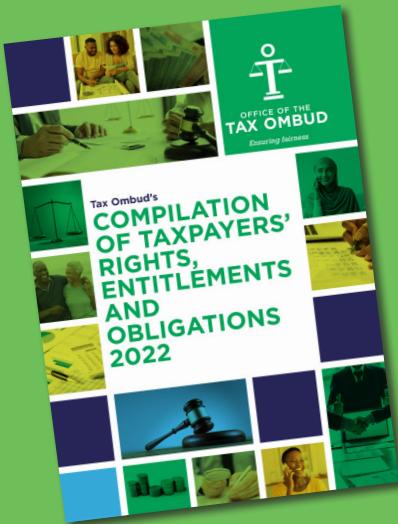
TSEBA DITOKELO TŠA GAGO

OTO e tšwela pele go tšwetšapele tekatekano e botse magareng ga maatla le mošomo wa SARS le boitlamo bja molefela motšhelo, ditharollo le ditokelo. Re tšweleditše **Hlopho ya Ditokelo tša Balefela motšhelo, Ditshwanelo le Boitlamo** compilation ka tshedimošo ka ga ditokelo tša balefela motšhelo, ditshwanelo le boitlamo bja mabapi le merero ya bona ya motšhelo le dikamano le SARS le OTO.

Hlopho ye ga se tiišetšo ya “Ditokelo tša Molaokakanywa” eupša ke hlopho ya melawaya yeo e lego ka gare ga ditokumente tše mmalwa, go akaretša Molaotheo, molao wa motšhelo le ditokumente tše dingwe tša mmušo. .

Ditokelo tše dingwe le tše dingwe le ditshwanelo tše di šupeditšwego ka go Hlopho di ka ba le boarogi gape di ka kgaoletšwa go katološo ya go dumelwelwa ke molao. Hlopho yeo ga e eme legatong, ga e na maatla a go fetiša goba go laola go feta melao efe goba efe, molao wa melawana ya go tlwaelega goba ditshepetšo tša go nyalelana le taolo ya motšhelo.

Balefela motšhelo ba eletšwa go hwetša thušo ya maitemogelo ge eba ba nyaga go tiišetša ditokelo tša bona. Go a tsebja gore go tiišetša ditokelo gantsi go nyaka magato a tefelo ya godimo a kgorotsheko.

**Hlopho ya Ditokelo
tša Balefela motšhelo,
Ditshwanelo le Boitlamo
e hwetšagala go
wepsaete ya Morarolli
wa tša Motšhelo.**

MAIKUTLO KA GA DITIRELO

Ofisi ya Morarolli wa tša Motšhelo e tloga e ikemišeditše go kwa go tšwa go wena ka ga ditirelo tše re di abelago goba ka fao ra ka kaonafatšago go go direla. Ge eba o na le ditakaletšo ka ga maitemogelo a mabotse, ngongorego mabapi le go se kgotsofatšwe ke tirelo, goba o na le tšišinyo ya ka fao re ka kaonafatšago tirelo ya rena, ka kgopelo ikgokaganye le rena go communications@taxombud.gov.za.

Re ka ikgokaganya le wena bjale ka karolo ya rena ya tshepetšo ya tekolo.

Menlyn Corner, 2nd floor, 87 Frikkie De Beer Street, Pretoria, 0181
Senthara ya kgokaganyo **0800 662 837**
Imeile complaints@taxombud.gov.za

www.taxombud.gov.za

GO SE ITLAME

Tshedimošo ye e filwego ka mo sengwaleng se e šireleditswe ke melao ya thoto ya ngangego e swanelago mme e ka se ngwalollwe, phatlalatšwa goba go kaonafatša go mabaka a mangwe a kgwebo. Tshedimošo ye e lego ka gare ga pukwana ye e nepagetše ka nako ya phatlalatšo efela e ka no ba le diphetogo. Ge o na le pelaelo mabapi le nepagalo goba ge le gore ga o na phetolelo ya moragorago ya pukwana ye ka kgopelo Leletša Kgokagano ya Senthara go 0800 662 837 go tlišetšo.

Pukwana ke tshedimošo ya maikemišetšo fela mme ga e akanywe goba tšhupetšo ya molao. Tšhomiso ya tshedimošo ye ka motho o mongwe e tla ka botlalo go tlhokomelo ya motho yoo.

Kantoro ya Mmaditsela wa Motšhelo ga e gagolo goba ka tšišinyo ya kemelo, digela goba šišinya ditsweletšwa tše goba ditirelo di šupilwe go tokomane ye di maleba go dinyakwa tša motho yo a itšego. Mmaditsela wa Motšhelo ga a amogele molato o mongwe le o mongwe ka lebaka la go tshenyegelo e nngwe le e nngwe, tshenyo, ditheko le ditshenyegelo, tše di ka phegelelaglo goba go tšwelela thwii goba ka go rarela bjalo ka poelo ya phošo e nngwe goba tlogelo e amanago le tokomane ye.

Ela hloko: Tshedimošo ga e na thekgi molao o mongwe le o mongwe mme babadi bao ba nago le pelaelo mabapi le kokwane ya tshedimošo e bontšhitšwego go hlahlí o swanetše go šupa go molao wa maleba, goba go nyaka mogopoloo wa semmušo go tšwa go motho yo a nago le maswanedi.